

TIP 5: SELF-ASSESSMENT: WAT, WAAROM EN HOE?

Zoals we in de vorige ToetsTip 'Een brede kijk op Evalueren' al aangaven, hoeft evalueren niet enkel een zaak van de docent te zijn. Ook de studenten kunnen bij het beoordelingsproces betrokken worden. Dit is onder andere het geval als ze zichzelf moeten evalueren en beoordelen. Deze evaluatievorm wordt self-assessment genoemd. In deze ToetsTip gaan we dieper in op dit thema. We geven eerst een definitie van het concept self-assessment en onderscheiden een aantal verschijningsvormen. Vervolgens staan we stil bij de voordelen van het gebruik van self-assessment. Daarna geven we een stappenplan mee voor de implementatie van self-assessment in uw eigen toetspraktijk. Ten slotte wijzen we op een mogelijke valkuil voor self-assessment, met name de betrouwbaarheid.

1. Self-assessment: definitie en vormen

Van Petegem (2002) definieert self-assessment als *'het evalueren door studenten van hun eigen kennis, vaardigheden, producten, leerprocessen en attitudes. De student richt zich systematisch op de eigen prestaties, meestal met als doel de toekomstige prestaties te verbeteren. De student krijgt hiertoe criteria, rubrieken en standaarden ter beschikking of ontwikkelt die zelf. Self-assessment kan ook bestaan in het bekritisieren of simpelweg beschrijven van de eigen prestaties.'*

Vanuit deze definitie wordt duidelijk dat self-assessment verschillende vormen aan kan nemen. De vorm hangt af van wie de inhoud en de criteria van de evaluatie bepaalt: de docent of de student. In concreto zijn de volgende combinaties mogelijk:

Soorten self-assessment

Inhoud van het evaluatie-instrument bepaald door	Beoordelingscriteria bepaald door	Beoordeling door
Docent	Docent	Student
Docent	Docent en student	Student
Docent	Student	Student
Student	Docent	Student
Student	Docent en student	Student
Student	Student	Student

Hieronder ziet u een voorbeeld van een self-assessment instrument voor luistervaardigheid. Zoals u ziet, reikt de docent hier een kader aan en bepaalt hij samen met de studenten de beoordelingscriteria. Het selecteren van de inhoud van de test (het selecteren van een geschikt nieuwsbericht) en de beoordeling gebeuren door de leerder zelf.

DOEL: meten van je vaardigheid om te luisteren naar nieuwsberichten

VOORDEEL: reflectie op je luistervaardigheid en verdere te ondernemen stappen

MATERIAAL: Wees er zeker van dat je toegang hebt tot de Nederlandstalige radio en/of tv.

De opdracht:

- Luister naar een Nederlandstalig nieuwsbericht en maak er een verslag van.
- Koop later (normaal gezien de volgende dag) een krant en check hoeveel van het verhaal je hebt begrepen. (Zie opmerkingen 1,2 en 3)

Bepalen van de beoordelingscriteria (op basis van een groepsdiscussie)

Aan de hand van volgende vragen:

- Waaraan moet je verslag voldoen, zodat het overeenkomt met wat in de krant staat?
- Hoeveel van de hoofdlijnen moeten volgens jou juist zijn om een goede score te halen? Hoeveel punten kan je verdienen per correct genoteerde hoofdlijn?
- Hoeveel van de details moeten volgens jou juist zijn om een goede score te halen? Hoeveel punten kan je verdienen per correct genoteerd detail?

Uitkomst groepsdiscussie: het beoordelingsmodel:

1. Geef jezelf een score voor de grote lijnen volgens de volgende scorewijzer:

- Ik heb alle hoofdlijnen correct genoteerd: 4 punten
- Ik heb drie hoofdlijnen correct genoteerd: 3 punten
- Ik heb twee hoofdlijnen correct genoteerd: 2 punten
- Ik heb één hoofdlijn correct genoteerd: 1 punt
- Ik heb geen van de hoofdlijnen correct genoteerd: 0 punten

2. Geef jezelf een score voor de details volgens volgende scorewijzer:

- Alle details die ik heb genoteerd zijn correct: 2 punten
- Sommige details heb ik correct genoteerd, andere niet: 1 punt
- Alle details die ik heb genoteerd zijn fout: 0 punten

Na de test

Bekijk je score en lees de informatie die van toepassing is op jouw verslag;

- Hoofdlijnen:

- * 3 – 4 punten: Heel goed. Je bent in staat de hoofdlijnen uit een Nederlandstalig nieuwsbericht te begrijpen.
- * 2 punten: Goed. Probeer de volgende keer de hoofdlijnen nog beter te begrijpen.
- * 0 – 1 punten: Niet zo goed. Luister regelmatig naar het nieuws in het Nederlands en oefen op het begrijpen van de hoofdlijnen.

- Details:

- * 2 punten: Heel goed. Je bent in staat de details uit een Nederlandstalig nieuwsbericht te begrijpen.
- * 1 punt: Goed. Probeer de volgende keer de details nog beter te begrijpen.
- * 0 punten: Niet zo goed. Luister regelmatig naar het nieuws in het Nederlands en oefen op het begrijpen van de details.

Opmerkingen:

1. De krant die je gebruikt mag in je eigen taal zijn, omdat je hem gebruikt om de informatie te checken en niet de taal; toch is het een meerwaarde als je kiest voor een Nederlandstalige krant.
2. Af en toe kan het voorkomen dat het bericht dat je hebt gebruikt uit het radio- of tv-nieuws, niet in de krant staat (misschien is er ondertussen een ander, belangrijker bericht). Dat is jammer, maar aan de andere kant ook goed, want je bent toch bezig geweest met het oefenen van je Nederlands.
3. Krantenartikelen zijn vaak verschillend van tv- of radioberichten. Ze zijn meestal langer, bevatten meer details en gaan vaak niet akkoord met de feiten.

2. Voordelen van self-assessment

Het gebruik van instrumenten voor self-assessment heeft heel wat voordelen. Self-assessment kan zowel voor de student als voor de docent zinvol zijn.

Voordelen voor de student:

- Self-assessment draagt bij tot het bepalen van leerdoelen. Door zichzelf te evalueren krijgt de student een antwoord op de vraag 'waar sta ik en wat wil ik nog bereiken?'
- Self-assessment geeft de student feedback over zijn leermethodes, strategieën en materialen. Hij/zij komt te weten of hij/zij de juiste leermethodes, strategieën en materialen gebruikt en kan op basis daarvan zichzelf indien nodig bijsturen.

Voordelen voor de docent:

Instrumenten voor self-assessment zijn niet enkel informatief voor de student, maar ook voor de docent. Doordat studenten in staat zijn zelf over hun leerproces te reflecteren, kunnen ze concreter aangeven welke kennis en/of vaardigheden ze nog onder de knie moeten krijgen en welke hulp ze van de docent verwachten. Deze laatste kan dan veel gericht de juiste ondersteuning bieden aan elke student.

3. Stappenplan voor de implementatie van self-assessment in de praktijk

Het implementeren van instrumenten voor self-assessment in de onderwijspraktijk is niet vanzelfsprekend. Studenten zijn het immers vaak niet gewend om zichzelf te evalueren. Een goede ondersteuning van de docent en een training in verschillende stappen kunnen helpen om self-assessment in uw praktijk te implementeren. Om uw studenten te betrekken bij alle fasen van het beoordelingsproces kunt u de volgende stappen doorlopen:

STAP 1: Samen bepalen van leerdoelen en tijdspad

Het bepalen van leerdoelen gebeurt vaak door de docent of de educatieve instantie, maar ook de studenten kunnen bij dit proces betrokken worden. Zij vinden het echter vaak moeilijk om zelf concrete, realistische en haalbare doelen te definiëren en formuleren hun leerdoel als: ik wil Nederlands leren. Om uw studenten te ondersteunen bij het concretiseren van hun leerdoelen kunt u hen de volgende vraag stellen: Welke specifieke vaardigheid of kennis wil je verwerven? Of nog concreter: Wat wil je op het vlak van lezen/schrijven/spreken/luisteren kunnen in het Nederlands? Eventueel kunt u zelf een aantal voorbeelden van leerdoelen geven en de studenten hieruit laten kiezen. De uitkomst van dit denkproces is een overzicht van de leerdoelen die de student wil bereiken. Vervolgens kan bij elk leerdoel aangegeven worden op welke termijn de student het doel wenst te verwerven.

STAP 2: Taakopzet en bepalen van beoordelingscriteria

Na het bepalen van de leerdoelen is het tijd een concrete taak op te zetten en beoordelingscriteria te bepalen. Ook hier kan inbreng van de studenten zinvol zijn. U kunt samen bepalen welke taak de studenten moeten vervullen om aan te tonen dat ze het leerdoel hebben bereikt. Als het leerdoel van de student bijvoorbeeld is: ik wil een klacht kunnen uiten in het Nederlands, dan kunt u samen nagaan welk soort taak de student moet uitvoeren om aan te tonen dat hij/zij dat kan. U kunt bijvoorbeeld afspreken dat de student een klacht moet kunnen uiten in het hotel waar hij/zij logeert of met betrekking tot een gedane bestelling. Welke concrete taakopzet u kiest hangt af van de contexten waarin de student het Nederlands wil kunnen gebruiken.

Na het vastleggen van een concrete taak moet bepaald worden op welke criteria de prestatie van de student zal worden beoordeeld. Ook dit kunt u samen met de studenten doen. U kunt bijvoorbeeld eerst een aantal klachten laten beluisteren en de studenten laten nagaan welke klacht ze goed geformuleerd vinden en welke niet en ze laten beargumenteren waarom ze dat vinden. Op die manier kunnen kenmerken van een goede klacht geformuleerd worden. Deze kenmerken fungeren dan als criteria waarop de prestatie van de student beoordeeld zal worden. Bijvoorbeeld: het op een goede manier formuleren van een klacht houdt onder andere in dat je kunt aangeven of je wel of niet akkoord bent met de gegeven oplossing en dat je bepaalde beleefdheidsformules hanteert. Deze aspecten van het formuleren van een klacht kunnen dan als een beoordelingscriterium dienen.

Een andere manier om beoordelingscriteria te bepalen is dat u als docent een aantal mogelijkheden geeft en de studenten laat bepalen welke criteria voor de concrete taak van toepassing zijn.

STAP 3: keuze evaluatie-instrument

Bij een zelfde taak met bepaalde beoordelingscriteria kunnen verschillende evaluatie-instrumenten gebruikt worden aan de hand waarvan de student zichzelf beoordeelt. Hieronder een selectie uit de brede waaier van mogelijkheden. Elk instrument werd uitgewerkt aan de hand van het voorbeeld rond het formuleren van een klacht in een hotel, waarbij de opzet van de taak en de beoordelingscriteria al zijn opgesteld door de docent en studenten samen.

Observatieschema door middel van video opname:

		JA	NEEN
Inhoud 1	Ik zeg tegen de hotelmanager dat ik een probleem heb. Bijvoorbeeld: <i>De televisie op mijn kamer is kapot.</i>		
Inhoud 2	Ik antwoord op de vraag van de hotelmanager sinds wanneer de televisie kapot is. Bijvoorbeeld: <i>Sinds deze morgen.</i>		
Inhoud 3	Ik vraag aan de hotelmanager wat hij aan het probleem zal doen. Bijvoorbeeld: <i>Hoe zult u het probleem oplossen?</i>		
Inhoud 4	Ik geef aan dat ik niet akkoord ga met de oplossing van de hotelmanager (morgen nieuwe televisie). Bijvoorbeeld: <i>Nee, ik wil onmiddellijk een nieuwe televisie.</i>		
Inhoud 5	Ik ga akkoord met de nieuwe oplossing van de hotelmanager (een andere kamer) Bijvoorbeeld: <i>Ok, dat is goed.</i>		
Inhoud 6	Ik groet aan het begin en aan het eind. Bijvoorbeeld: <i>'Dag' of 'Tot ziens.'</i>		

Evaluatielijsten:

De student geeft na het uitvoeren van de taak bij elk criterium van de lijst aan in welke mate hij/zij het criterium heeft bereikt.

Bijvoorbeeld:

	Dat is zo	Soms wel, soms niet	Dat is niet zo
Ik kan een gesprek gepast beginnen.			
Ik kan aan de hotelmanager mijn probleem uitleggen.			
Ik begrijp de oplossing die de hotelmanager voorstelt.			
Ik kan aangeven dat ik niet akkoord ga met de oplossing.			
Ik kan het gesprek gepast eindigen.			
Ik pas de regels van de grammatica correct toe.			
Ik gebruik de juiste woorden om mijn boodschap over te brengen.			

Logboek:

De student noteert hierin zijn/haar indrukken, ervaringen en reflectie op het bereiken van het leerdoel.

Bijvoorbeeld:

Vandaag moest ik in de les een gesprek voeren met de hotelmanager, omdat ik een klacht had over het hotel. Ik vond het niet zo moeilijk om te zeggen wat het probleem was, maar ik begreep eigenlijk niet zo goed wat de hotelmanager aan mijn probleem zou doen. Dus daar ga ik in het vervolg nog op oefenen.

STAP 4: Proefbeoordelingen

Zoals al werd aangehaald, zijn studenten niet allemaal even vertrouwd met het evalueren van hun taalvaardigheid. Daarom kan het goed zijn na het bepalen van de leerdoelen, taakopzet, criteria en evaluatie-instrument een aantal proefbeoordelingen te doen samen met de studenten. U laat de studenten dan eerst zichzelf evalueren en bespreekt daarna per criterium hoe ze zichzelf hebben gescoord en waarom ze tot die score zijn gekomen. De bedoeling van deze proefbeoordelingen is niet nagaan hoe taalvaardig de studenten zijn, maar wel of ze in staat zijn de eigen prestaties te beoordelen en waar ze eventueel nog bijgestuurd dienen te worden.

STAP 5: Opnemen resultaten in portfolio

De resultaten die uit self-assessmenttools voortvloeien, kunnen nadien opgenomen worden in het portfolio van de student. Een dergelijk portfolio is een verzameling van bewijsstukken die aantonen hoe taalvaardig de student (al) is. In één van de volgende ToetsTips gaan we dieper in op dit thema.

4. Betrouwbaarheid: mogelijke valkuil van self-assessment

Volgens de literatuur vormt betrouwbaarheid het grootste probleem van self-assessment: externe en toevallige factoren zoals subjectiviteit van de student zouden de resultaten van de evaluatie mee bepalen. Een aantal onderzoekers formuleerde tips om de betrouwbaarheid van self-assessmentinstrumenten te verhogen.

Tips:

- Maak niet eenmalig gebruik van self-assessment maar doe dit op regelmatige basis. Op die manier wordt de invloed van factoren zoals leeftijd, beroep, vertrouwdheid met self-assessment, mate van contact met de vreemde taal, enzovoort beter gedetecteerd en gecontroleerd. (Coombe, 2002).
- Zorg voor constante feedback. Studenten leren niet automatisch hoe ze zichzelf moeten evalueren. Door hen regelmatig en blijvend van feedback te voorzien kan indien nodig bijgestuurd worden. (Coombe, 2002).
- Laat de betrouwbaarheidseisen die u aan self-assessment stelt, afhangen van waarvoor de resultaten uiteindelijk dienen. Als ze bijvoorbeeld bedoeld zijn voor de student zelf om zijn/haar vorderingen na te gaan, dan speelt betrouwbaarheid niet zo'n belangrijke rol. Wordt self-assessment echter gebruikt voor bijvoorbeeld toelating tot een universiteit of andere educatieve instelling, dan is betrouwbaarheid wel van cruciaal belang. De resultaten die uit self-assessment naar voren komen, kunnen in dit geval gevalideerd worden door een aantal prestaties van de studenten ook door een docent te laten bekijken. Dit stimuleert de student om zichzelf eerlijk en realistisch te evalueren. (Gardner, 1999).
- Evaluatie met voorbereiding door zowel docent als student verhoogt de betrouwbaarheid. De criteria waarop de student beoordeeld zal worden, worden immers door de student en docent samen bepaald. Op die manier kan subjectiviteit een minder grote rol spelen in het beoordelingsproces. (Gardner, 1999).

5. Interessante literatuur

Online beschikbaar (Houd CTRL-knop ingedrukt en klik op de link om te openen):

Coombe, C. (2002). *Self-assessment in language testing: reliability and validity issues*. Higher Colleges of Technology, UAE.

Gardner, D. (1999). *Self-assessment for autonomous language learners*. University of Hong Kong.
<http://ddd.uab.es/pub/lal/11337397n7p49.pdf>

Saito, Y. (s.d.) *The use of self-assessment in Second Language Assessment*.
http://www.tc.columbia.edu/academic/tesol/WJFiles/pdf/Saito_Forum.pdf

Boeken:

Van Petegem, P. (2002). *Een alternatieve kijk op evaluatie*. Wolters Plantyn.

Opdracht.

Doorloop de eerste stap van het stappenplan en bepaal samen met uw studenten een aantal talige leerdoelen. Laat de studenten eerst individueel noteren wat ze graag zouden willen bereiken op het gebied van kennis en vaardigheden in het Nederlands. Bespreek deze doelen daarna in de groep. Welke gelijkenissen zijn er tussen uw studenten? Welke verschillen? Bepaal samen met de studenten aan welke doelen eerst zal gewerkt worden en op welke termijn. Na het opstellen van dit doelenplan kunt u overgaan naar de volgende stap van het plan.

U kunt uw doelenplan naar ons terug sturen ter feedback. Ook met verdere vragen of opmerkingen omtrent self-assessment kunt u bij ons terecht. Onze contactgegevens staan onderaan deze ToetsTip.

TOETSTIP 6 JANUARI 2007

In de volgende ToetsTip gaan we dieper in op een andere, brede evaluatievorm, namelijk peer-assessment.

Vragen, opmerkingen en suggesties

Opmerkingen over ToetsTip 5:

Suggesties voor volgende ToetsTips:

Inhoudelijke opmerkingen over evaluatie in het algemeen:

Praktische bemerkingen over de ToetsTip:

Voor vragen & reacties één adres:

het CNaVT-secretariaat

Certificaat Nederlands als Vreemde Taal
Blijde-Inkomststraat 7
B-3000 Leuven
België
0032 (0) 16 53 55 16

cnavt@arts.kuleuven.be